

Анофранка Н.В.
ІДЭАЛАГІЧНАЯ БАРАЦЬБА ПАДЧАС ПАЎСТАННЯ 1830–1831 гг.
НА СТАРОНКАХ ПОЛЬСКАМОЎНАЙ ПРЭСЫ

З пачаткам паўстання ў Царстве Польскім 17 (29) лістапада 1830 г. перад расійскім урадам паўстаў шэраг задач – даць палітычную ацэнку падзеям у Польшчы, абгрунтаваць крокі накіраваныя на падаўленне паўстання, распаўсюдзіць урадавую пазіцыю сярод насельніцтва Расійскай імперыі і накіраваць грамадскую думку ў пажаданае для ўраду рэчышча. Ацэнка падзей у Царстве Польскім была дадзена ў снежаньскіх маніфестах Мікалая I. У маніфесце ад 5 (17) снежня 1830 г., які быў адрасаваны войскам і народу Царства Польскага, імператар ахарактарызаваў паўстанне ў Варшаве “як гнюснае злачынства” і заклікаў палякаў падпарадкавацца манаршай уладзе, а салдатаў польскай арміі “ўзгадаць клятву вернасці” расійскаму трону [2]. У маніфесце ад 12 (24) снежня 1830 г., які быў адрасаваны насельніцтву Расійскай імперыі, Мікалая I ахарактарызаваў польскае паўстанне як “гнюсную здраду, якая пахіснула аб’яднанае з Расіяй Царства Польскае” [5]. Імператар быў абураны няўдзячнасцю палякаў Царства Польскага ў адносінах расійскіх манархаў, пры гэтым асаблівы акцэнт быў зроблены на ролі Аляксандра I ў стварэнні Царства Польскага [6].

У выказваннях Мікалая I асноўнай прычынай паўстання ў Царстве Польскім быў замежны ўплыў. Так, прымаючы з аўдыенцыяй Ф. Выляжынскага (пасла дыктатара Ю. Хлапіцкага), расійскі манарх выказаўся наступным чынам: “скажыце палякам, што я ўпэўнены, што на іх уздзеінічае замежны ўплыў, каторы я лічу галоўнай падставай гэтай рэвалюцыі, рускі народ абражаны і абураны учынкам палякаў, і мне з цяжкасцю ўдаецца стрымліваць яго законнае абурэнне” [3, с. 51]. Аднак Галоўны начальнік III аддзялення А. Бенкендорф падчас сустрэчы з тым жа Ф. Выляжынскім даў больш разгорнуты пералік прычын паўстання ў Царстве Польскім. На яго думку прычынамі былі: “па-першае замежны ўплыў; затым рэспубліканская партыя, зрабіўшая такія поспехі ў Еўропе, натуральна знайшла паслядоўнікаў і ў вас; гэта партыя абвясціла вайну гасударам, жадае знішчыць манархічны прынцып, прапаведуе ўсеагульную роўнасць, дэмагогію, якабінства і ўсе агідныя наступствы. Па-трэцяе, – і гэта самае важнае, – гэта ўвогуле вайна нягоднікаў супраць чэсных людзей: усялякія абадранцы, якія зайздросцяць багатым, жадаюць сесці на іх месца; пры гэтым ўсе сродкі, якія спрыяюць дасягненню гэтай мэты, для іх добрыя; яны

нічым не грэбуюць, каб толькі завалодаць маёмасцю і пасадамі паважаных людзей. Для дасягнення гэтай мэты яны ўзбуджаюць народныя страсці, страсці натоўпу, пры гэтым, натуральна, дабро для народу ёсць толькі добрапрыстойная падстава для іх злачыннай карыснай дзейнасці, і яны з захапленнем разбураюць усё, каб толькі відазмяніць свой уласны стан” [3, с. 35-36].

Адносіны Мікалая I да патрабаванняў паўстанцкай адміністрацыі ў Варшаве знайшло адлюстраванне ў маніфесце ад 5 (17) снежня 1830 г. да жыхароў і войска Царства Польскага, у якім катэгарычна заяўлялася: “хто жадае схіліць нас да саступак хутка ўбачаць ілжывасць гэтых злачынных спадзяванняў” [2]. У маніфесце да расіян ад 12 (24) снежня 1830 г. у сувязі з патрабаваннямі паўстанцаў Царства Польскага гаварылася: “Расіяне! Вы ведаеце, што мы іх адрываем з абурэннем. Сэрцы вашы гараць рэўнасцю да трону, разумеюць пачуццё нашага сэрца <...> На ўсім абшары нашай імперыі мы бачым адзін рух, ўсе натхняюцца адным жаданнем не шкадаваць працы, ахвяраваць станам і жыццём за гонар Цара свайго, за цэласнасць дзяржавы” [5]. А. Бенкендорф наступным чынам пракаментаваў бескампрамісную пазіцыю Мікалая I: “як гасудар пойдзе на саступкі; найперш за ўсё для гэтага няма ніякіх падстаў <...> калі дапусціць, што ён пажадаў гэта зрабіць, нельга забываць, што ён найперш рускі імператар <...> што сказалі б на гэта іншыя падданыя? Не значыць лі гэта заахвоціць і іншыя народы яго вялізарнай імперыі да падобных жа дзеянняў? Што падумалі б пра яго ў Еўропе, калі б пры найдрабнейшых беспарадках законная ўлада пайшла на саступкі?” [3, с. 34].

Для ўкаранення ў грамадскую свядомасць пазіцыі расійскага ўраду да падзей у Царстве Польскім была задзейнічана прэса, якая “ў мікалаеўскую эпоху не выражала, а фарміравала або, як тады казалі, “накіроўвала” грамадскія меркаванні ў пажаданае для ўлады рэчышча” [8]. Улічваючы знешні фактар было вырашана паставіць максімальна магчымы заслон пранікненню інфармацыі з-за мяжы, а таксама забяспечыць некалькі ўзроўняў кантролю над друкаванай прадукцыяй, якая выдавалася ўнутры імперыі [4, с. 49]. З пачаткам паўстання ў Варшаве Галоўнае ўпраўленне цензуры распарэзлася, каб з асаблівай пільнасцю разглядаліся артыкулы на замежных мовах. Асаблівая ўвага павінна была быць засяроджана на польскамоўных перыядычных выданнях. 5 снежня (23 лістапада) 1830 г. А. Бенкендорф загадаў Міністру асветы, каб самая пільная ўвага была звернутая на “Штотыднёвік Пецябургскі” (“Tygodnik Petersburski”) [29, s. 33], які быў прызначаны для “польскай шляхты зямель забраных” [29, s. 25]. Таксама па ініцыятыве А. Бенкендорфа пачала распаўсюджвацца практыка артыкулаў па замове. Асноўнай задачай такіх “палітычных і маральных” публікацый было інфармаванне грамадства пра ўсе важныя падзеі, падаючы звесткі і навіны ў неабходным ураду рэчышчы.

З 1830 г. III аддзяленнем актыўна ствараліся артыкулы на польскую тэматыку, пры гэтым яны насілі ананімны характар і часам падаваліся ў жанры сяброўскага ліставання [1, с. 264; 8]. Першы “сяброўскі ліст” з’явіўся на старонках “Штотыднёвіка Пецябургскага” 10 снежня (28 лістапада) 1830 г. пад назвай “Ліст паляка пражываючага ў Пецябургу да брата ў Любліне”. Рэдакцыя штотыднёвіка, каб апраўдаць ананімнасць і ўзмацніць эмацыйнасць публікацыі, змясціла прыпіску: “што выдаўцы атрымалі гэты ліст на польскай мове з вялікай просьбай змясціць яго ў газеце” [29, s. 32]. У публікацыі гаварылася пра росквіт Царства Польскага пад праўленнем дома Раманавых і “няўдзячнасць бунтаўшчыкоў, якія сваімі дзеяннямі наносзяць шкоду Польшчы” [29, s. 30]. Паўстанне характарызувалася як “бунт маладых”, а на прыканцы публікацыі сцвярджалася, што “паўстанне не можа быць справай народнай. Польскі народ любіць свайго караля” [29, s. 32].

У “Штотыднёвіку Пецябургскім” публікаваліся тэксты маніфестаў Мікалая I з нагоды паўстання ў Царстве Польскім за 1830 год, а таксама маніфест ад 25 студзеня

1831 г., у якім імператар інфармаваў падданных пра дэтранізацыю Раманавых у Польшчы, а таксама пра тое, што “прыйшоў час выкарыстаць сілу супраць тых, хто не ведае раскаяння”, і што ён, імператар, “загадаў нашым верным войскам ісці на мяцежнікаў” [6; 29, s. 34]. У наступных нумарах штотыднёвіка рэгулярна змяшчаліся звесткі пра баявыя дзеянні арміі І. Дзібіч-Забалканскага ў Царстве Польскім ў 1831 г., а таксама ананімныя публікацыі, сэнс якіх зводзіўся да пытання – ці варта было пачынаць паўстанне, бо кошт страт аказаўся вельмі вялікі [29, s. 38, 44–45].

У беларуска-літоўскіх губернях асноўнай рэгіянальнай польскамоўнай газетай быў “Літоўскі Кур’ер” (“Kuryer Litewski”), якая выдавалася ў Вільні. Функцыі гэтага перыядычнага выдання ў час паўстання 1830–1831 гг. заключаліся ў распаўсюджванні дзяржаўнай прапаганды, а таксама апавяшчэнне насельніцтва пра мерапрыемствы ўраду і магчымых санкцыяў у выпадку непадпарадкавання. Так, для ўздзеяння на грамадскую свядомасць у “Літоўскім Кур’еры” змяшчаліся прапагандысцкія публікацыі ў падтрымку імператарскіх маніфестаў. Пры гэтым, такія артыкулы не з’яўляліся прадуктам дзейнасці мясцовых публіцыстаў, а перадрукоўваліся з пецябургскіх выданняў. Напрыклад, пасля маніфесту Мікалая I ад 25 студзеня 1831 г. аб пачатку руска-польскай вайны ў “Літоўскім Кур’еры” за 6 лютага 1831 г. быў перадрукаваны артыкул са “Штотыднёвіка Пецябургскага”, у якім сцвярджалася, што вынікі бунту могуць прывесці да згубы цэлага краю і “зробіць цэлы народ адказным за злачынствы некалькіх асоб”. Гаварылася аб супрацьстаянне дыктатара Ф. Хлапцкага соймавым “дэмагогам”, калі яны “ў самых дзёрзкіх выказах” склалі маніфест супраць Расіі. Прыводзіліся словы Ф. Хлапцкага аб тым, што ён “не хоча кідаць суайчыннікаў у няроўную бітву з Расіяй, што народ польскі не мае ніводнай прычыны парушаць прысягі, дадзенай на вернасць Цару і Каралю”. Аднак, 8 студзеня пасол Раман Солтык унёс прапановы аб адхіленні прысягі расійскаму манарху і аб абвяшчэнні вакантнасці польскага трону. У выніку, 13 студзеня 1831 г. адбылося агалашэнне “дзёрзкага акту” аб незалежнасці Польшчы. Напрыканцы артыкула ананімны аўтар пісаў: “Так бунтаўшчыкі пераўтварылі сябе ў прадстаўнікоў польскага народа, дадалі абразы Расіі, выставілі радзіму на ўсе няшчасці вайны”. Таксама ён папярэджваў, што “брацкі народ рыхтуецца да вайны і выдае пракламацыі да расійскіх правінцый, заклікаючы да бунту” [15].

Наступная ананімная публікацыя ў жанры “сяброўскага ліставання” была надрукавана ў “Літоўскім Кур’еры” за 6 сакавіка 1831 г. пад назвай “Ліст да прыяцеля, які знаходзіцца за мяжой”. Гэта публікацыя была прысвечана хлуслівасці замежнай журналістыцы і выкрывала няпраўду, якая змяшчалася ў часопісах і газетах тых краін, дзе “не абмежавана свабода слова”. Ананімны аўтар пісаў, што большая частка публікацый у свабоднай прэсе “з’яўляюцца вынікам разваг людзей неспакойных, аднак іх нацэлена зброя бяссільна супраць Расіі і звязаных з ёю ў цесным саюзе іншых манархаў <...> Мы, расіяне, бачым толькі полымя і адчуваем смуродны пах дыму і попелу. Лава дасягнула падножжа той вялізарнай гары і заліла легкадумную Польшчу. Гэта няшчасце не ёсць няшчасцем Расіі. Але мужныя расійскія сыны, з рызыкай для ўласнага жыцця, спяшаюцца на дапамогу сваім братам дзеля іх уласнага ратунку. Расія далёкая ад непакою, ад усяго таго, што прыводзіць да шаленства людзей, якія хацелі запаліць цэлую планету” [19].

У двух нумарах “Літоўскага Кур’ера” ад 25 і 27 мая 1831 г. быў апублікаваны вялікі артыкул пад назвай “Некалькі разваг над апошняй польскай рэвалюцыяй”. Асноўны сэнс гэтай публікацыі зводзіўся да падрабязнага пераліку даброт і ласк, якія зрабіў для палякаў імператар Аляксандр I і няўдзячнасць жыхароў Царства Польскага, якія паддаліся на замежныя ўплывы і здрадзілі расійскаму манарху [22].

У “Літоўскім Кур’еры” ва ўрадавай інтэпрэтацыі падавалася інфармацыя пра паўстанне ў Варшаве [13; 14]. Як і ў “Штотыднёвіку Пецябургскім”, у “Літоўскім

Кур'еры" рэгулярна друкавалася хроніка баявых дзеяння расійскай арміі ў Царстве Польскім [11; 16; 17; 25] і лісты галоўнакамандуючага. Гэтыя публікацыі таксама насілі прапагандысцкі характар. Напрыклад, 30 студзеня 1831 г. у газеце быў надрукаваны ліст з галоўнага штаба да часовага Літоўскага ваеннага губернатара пра ўступлення расійскай арміі ў межы Царства Польскага. У ім гаварылася: "Войскі дзеючай арміі 24 і 25 студзеня на 11 розных пунктах уступілі ў межы Царства Польскага. Яго жыхары паўсюдна сустракаюць нашу армію прыязна і прапануюць харчаванне, якое мы знаходзім у вялікай колькасці. Гвалтам ўзятыя рэкруты пры нашым з'яўленні разбегліся. Зброю, якую яны вымушаны былі ўзяць, паўсюдна складаюць добраахвотна. Добрае стаўленне нашых салдат нараджае да нас давер. Шмат добрапрыстойных памешчыкаў жывуць спакойна ў сваіх маёнтках і не бяруць ніякага ўдзелу ў цяперашніх падзеях у Польшчы". Напрыканцы ліста часоваму Літоўскаму ваеннаму губернатару загадвалася распаўсюдзіць гэту інфармацыю ў падпарадкаваных губернях [11].

Частку публікацый "Літоўскага Кур'ера" складалі апавяшчэння насельніцтва беларуска-літоўскіх губернях ці жыхароў Вільні аб мерах, якія прымаюцца цэнтральнай і мясцовай адміністрацыі ў сувязі з паўстаннем у Царстве Польскім. Так, 9 студзеня 1831 г. у паведамлялася аб адміністрацыйных пераўтварэннях – імператарскім указам ад 3 студзеня 1831 г. часовым Віленскім і Гродзенскім ваенным губернам быў прызначаны генерал-ад'ютант М. Храпавіцкі, які надзяляўся ўсімі адміністрацыйнымі паўнамоцтвамі для кіравання Віленскай і Гродзенскай губернямі [12]. У сувязі з гэтым прызначэннем 23 лютага 1831 г. у надзвычайным дадатку "Літоўскага кур'ера" была надрукавана абвестка ў якой гаварылася, што шмат жыхароў Віленскай губерні дасылаюць да Літоўскага ваеннага губернатара прашэнні з мноствам дакументаў на польскай мове. Аднак "ваенны губернатар не ведае польскай мовы да такой ступені, каб дасланыя лісты і дакументы не чынілі складанасці". Гарадской і земскай паліцыі прадпісвалася праінфармаваць жыхароў Віленскай губерні, каб яны прашэнні на імя М. Храпавіцкага дасылалі на рускай і французскай мове, а астатнія дакументы перакладалі на рускую мову. Гэту інфармацыю было загадана тройчы агучыць у парафіяльных цэрквах і касцёлах з амбона, а таксама ў яўрэйскіх і караімскіх школах [18].

У надзвычайным нумары "Літоўскага кур'ера" за 10 студзеня 1831 г. была надрукавана прамова галоўнакамандуючага рускай арміі фельдмаршала І. Дзібіч-Забалканскага да палякаў, якую ён зрабіў 1 студзеня 1831 г. ў Гродна. Фельдмаршал заклікаў насельніцтва Царства Польскага "слухаць голас свайго манараха" і супрацоўнічаць з расійскай арміяй. Ён казаў: "Спакойныя жыхары, якія будуць нас прымаць як прыяцеляў і братоў, атрымаюць узаемнасць. Салдаты будуць плаціць за пастой ці жыхары атрымаюць распіскі, якія будуць прымацца ў падатковай касе". Далей фельдмаршал загадваў жыхарам мястэчак і вёсак здаць зброю. І. Дзібіч-Забалканскі папярэджваў, што мястэчкі і вёскі, якія будуць аказваць супраціў, у залежнасці ад ступені супраціву, будуць абкладацца большай альбо меншай кантрыбуцыяй. Жыхары, якія не здадуць зброю і будуць аказваць узброены супраціў расійскім войскам будуць аддадзены пад ваенны суд. За паўторны бунт або дзеянні ў тыле расійскай арміі – кіраўнікі будуць пакараны смерцю, а астатнія будуць сурова пакараныя. Фельдмаршал раіў, каб пазбегнуць нечаканасцяў пры набліжэнні расійскіх войск высялаць дэпутатаў з харугваю. Гэта будзе азначаць, што жыхары аддаюцца на літасць імператара, і што зброя ў гэтым месцы складзена. "Палякі, гэта прынцыпы, якімі будзе кіравацца расійскае войска" [9]. У некаторай ступені гэты зварот І. Дзібіч-Забалканскага датычыўся і жыхароў памежных з Царствам Польскім губерняў, бо яны аказаліся ў тыле расійскай арміі. Таксама з мэтай папярэджання насельніцтва аб наступствах у выпадку непадпарадкавання ваеннай адміністрацыі і дзеянняў

накіраваных супраць расійскага ўрада 9 лютага 1831 г. у “Літоўскім Кур’еры” былі надрукаваны артыкулы Ваенна-крымінальнага статута [16].

З інфармаваннем насельніцтва беларуска-літоўскіх губерняў “Літоўскі Кур’ер” спраўляўся не вельмі аператыўна. Напрыклад, толькі 4 мая 1831 г. была надрукавана копія найвышэйшага загаду Мікалая I ад 22 сакавіка 1831 г. адносна бунту, які адбыўся ў трох паветах Віленскай губерні (Тэльшэўскім, Шавельскім, Расенскім) і пра намер імператара здзейсніць над бунтаўшчыкамі прыклад заслужанага пакарання, якое “ўстрымае тых, хто вагаецца і верне да абавязацельств і прысягі” [20]. Толькі 29 мая 1831 г. у газеце з’явілася перадрукоўка з дадатку да “Рыжскай газеты” за 30 красавіка 1831 г. пра “падаўленне літоўскіх бунтаўшчыкоў на Жмудзі”. Таксама ў артыкуле гаварылася пра вяртанне сялян да сваіх гаспадарак і пра абарону іх ад шляхты рускай арміяй. Паведамлялася пра ўвод расійскіх войск у Палангу і прадухіленне захопу яе мяцежнікамі. Адзначалася, што Цяльшанскім павеце яшчэ шмат бунтаўшчыкоў [20].

Канкрэтная інфармацыя пра хваляванні ў паветах Віленскай, Гродзенскай, Мінскай, Віцебскай губерняў на старонках “Літоўскага Кур’ера” практычна адсутнічала. Такое замоўчванне інфармацыі цалкам адпавядала пазіцыі расійскай адміністрацыі, якую найбольш дакладна сфармуляваў Магілёўскі грамадзянскі губернатар М. Мураўёў: “Не рабіць нічога асабліва галоснага альбо большую важнасць заключаючую. Так як звяртанне ўвагі на які-небудзь прадмет з боку ўраду не спыняе розумы грубыя і неадукаваныя, але часам утрымлівае іх яшчэ больш у сваёй упартасці. Наадварот, усякая неадарэчнасць, пакінутая без увагі знішчаецца сама сабой” [7, арк. Задв.-4]. Нават у загадах і зваротах да насельніцтва ў сувязі з небяспекай захопу Вільні паўстанцамі цывільная адміністрацыя і ваеннае начальства аддавала перавагу “размытым” фармулёўкам (“розныя месцы”, “розныя паперы”, “розныя асобы”, “некаторыя жыхары”, “іншыя паветы”). Напрыклад, 18 мая 1831 г. у газеце быў надрукаваны зварот Літоўскага ваеннага губернатара. У ім гаварылася, што “пры прыбыцці бунтаўшчыкоў, якія знаходзяцца ў розных месцах Віленскай губерні, былі адабраныя розныя паперы. Аказалася, што розныя асобы мысляць з непрыхільнасцю да ўраду, забылі ўсялякія законы людскія <...>. Дбаюць больш пра ўласныя галовы, чым пра кроў тысяч людзей, якія за іх яе праліваюць. Імкнуцца памножыць лічбы сваіх ахвяр і прынесці спусташэнні дзе толькі можна. Некаторыя жыхары Вільні ўзяўшы сабе тытул патрыётаў, заклікаюць бунтаўшчыкоў іншых паветаў, каб набліжаліся да Вільні, каб здабыць горад штурмам” [21].

У той жа час інструкцыі і папярэджанні жыхароў горада з боку М. Храпавіцкі былі дастаткова канкрэтнымі: “Ваша першая павіннасць захоўваць супакой, быць пільнымі ў адносінах да ўсіх асоб, якія сваім уплывам могуць парушыць супакой, прынесці неспакой і разбурэнні <...> Калі будзе выступленне войск пад маім камандаваннем, жыхары Вільні павінны спакойна заставацца ў дамах. Усе асобы, якія будуць знаходзіцца на вуліцах, будуць лічыцца парушальнікамі парадку і войскі з імі будуць паступаць па-непрыяцельску” [21]. Таксама М. Храпавіцкі заявіў, што пры першых жа стрэлах ён перастане ручацца за войска, і ўсе няшчасці будуць на сумленні бунтаўшчыкоў. У гэтым жа распараджэнні М. Храпавіцкі паведаміў, што з гэтага моманту ніхто з Вільні без яго асабістага на то дазволу выехаць не зможа. Напрыканцы Літоўскі ваенны губернатар адзначыў: “Мне застаецца сведчыць перад Тронам ці пра захаванне вашай вернасці, у праціўным выпадку, быць сведкай вашай пагібелі” [21]. У тым жа нумары газеты ад 18 мая 1831 г. быў надрукаваны зварот галоўнакамандуючага рэзервай арміяй графа Талстога. У ім гаварылася: “Па вышэйшаму загаду імператара выступаю з часткамі войска даручанай мне рэзервай арміі да Віленскай губерні, каб пакласці канец бунту. Войскі ўжо ідуць. Да ўступлення іх у межы губерні, звяртаюся да мірных жыхароў і заклікаю іх, каб дапамагалі мне наладзіць супакой і парадак. Хай

сяляне вяртаюцца дахаты і выкарыстоўваюць пару года, хай займаюцца земляробствам. Згуба часу пагражае ім нястачай і беднасцю”. Галоўнакамандуючы адзначыў, што той, хто быў уцягнуты ў тлум бунтаўшчыкоў, здасць зброю і вернецца да свайго дома, знойдзе справядлівую ахову і захаваную ўласнасць. Бунтаўшчыкоў жа чакае пакаранне” [21]. У сувязі з эканамічнымі спагнаннямі віленская губернская адміністрацыя адаслала ў “Літоўскі Кур’ер” указ Мікалая I ад 6 мая 1831, які быў надрукаваны ў газеце 1 чэрвеня 1831 г. У дакуменце гаварылася, што “ў выніку бунта ў некаторых паветах вернутых ад Польшчы губерняў, шмат жыхароў аказаліся яўнымі ворагамі Дзяржавы. Сілаю указу ад 22 сакавіка 1831 г. іх маёнткі павінны быць забраны ў казну, каб не ўкараняць злачынцаў, а таксама захаваць маёнткі ад руйнавання” [24]. Паўторна ўказ пра секвестр маёнткаў быў надрукаваны ў газеце 3 чэрвеня 1831 г. [25].

У час падаўлення хваляванняў у паветах беларуска-літоўскіх губерняў расійскі ўрад у выкарыстоўваў не толькі “бізун”, але і “пернік”, што знайшло адлюстраванне на старонках “Літоўскага Кур’ера”. Важным палітычным момантам было тое, каб праціўнікі Расійскай імперыі прызналі памылковасць сваіх пазіцый і пакаяліся перад расійскім манархам за здраду. Гэта давала магчымасць Мікалаю I прадэманстраваць сваю міласэрнасць, а ўдзельнікам хваляванняў выратаваць сваю маёмасць. У якасці паказальнага прыкладу ў “Літоўскім Кур’еры” ад 12 чэрвеня 1831 г. была змешчана інфармацыя аб тым, што жыхары Віленскай губерні Адам Горскі і Напалеон Пшэвлоскі, адстаўны паручнік Стэфан Білевіч і князь Гедройц добраахвотна склалі зброю і здаліся расійскім уладам. Яны напісалі прашэнні на імя імператара, у якіх тлумачылі, што “гвалтам і толькі бояззю смерці былі прымушаны да ўдзелу ў бунце”. Мікалай I не толькі дараваў ім прабачэнне, але загадаў інфармацыю пра тое, якім шляхам паўстанцы могуць атрымаць манаршую міласць распаўсюдзіць праз пошту, газеты, паліцыю, цэрквы [26]. Важнасць гэтай інфармацыі пацвярджалася яе паўторнай публікацыяй у газеце ад 15 чэрвеня 1831 г. [27].

Услед за артыкулам, які быў прысвечаны прабачэнню Мікалаем I пакаяўшыхся ўдзельнікаў паўстання, 19 чэрвеня 1831 г. у “Літоўскім Кур’еры” быў змешчаны імператарскі ўказ ад 4 чэрвеня 1831 г., у ім гаварылася: “Вынікам нашага ўказа ад 6 мая стала тое, што некаторыя жыхары ўхіляюцца ад падтрымкі паўстанцаў. Сталі добраахвотна даваць паказанні ваенным начальнікам, што яны толькі пад страхам былі ўцягнуты ў бунт і прасілі аб памілаванні”. Імператар загадаў такіх людзей адпускаць да іх маёнткаў. Людзей ніжэйшых саслоўяў, якія ўдзельнічалі ў бунце, але здаліся, таксама вяртаць да іх дамоў і дараваць прабачэнне. У той жа час імператар загадаў паступаць у адпаведнасці з ваенным крымінальным статутам з тымі “хто атрымаюць прабачэнне, але застануцца ўдзельнікамі любых бунтаўніцкіх замыслаў <...> хто не скарыстае манаршай міласці і застанеца ў бандах бунтаўшчыкоў, або будуць нападаць і забіраць пошту, кур’ераў або праязджаючых, альбо чыніць іншыя бяспраўя” [28].

Такім чынам, разам з сілавымі метадамі для падаўлення паўстання 1830 – 1831 гг. расійскі ўрад актыўна выкарыстоўваў прапаганду. Адным з важных інструментаў антыпаўстанцкай прапаганды быў польскамоўны друк. На старонках гэтых перыядычных выданняў (сталічных і губернскіх) змяшчаліся не толькі імператарскія маніфесты і паведамленні аб ходзе баявых дзеянняў ў Царстве польскім. Значная частка публікацый (ананімныя артыкулы, ананімныя “сяброўскія лісты”) навязвала чытачам адносіны да падзей і да асобаў у Царстве Польскім і ў іншых еўрапейскіх краінах, укараняла ў свядомасць месіянскую ролю расійскіх манархаў і Расійскай імперыі ў цэлым. Таксама на старонках польскамоўнай прэсы друкаваліся загады і распараджэнні губернскай адміністрацыі і ваеннага начальства, якія папярэджвалі жыхароў беларуска-літоўскіх губерняў аб небяспецы рэпрэсіўных дзеянняў у выпадку любых антыўрадавых дзеянняў.

1. Бибииков, Григорий Н. А.Х. Бенкендорф и политика Николая I / Григорий Бибииков. – М.: Три квадрата, 2009. – 424 с.
2. Воззвание к войскам и народу Царства Польского // Полное собрание Законов Российской империи. Собрание второе / С 1825 по 1881 гг. СПб.: Типография II Собственной ЕИВ канцелярии, 1840–1884. –Т. 5. – № 4183.
3. Вылежынский, Ф.И Император Николай Первый и Польша в 1830 году / предисловие и перевод с французской рукописи К.А. Военского. – Санкт-Петербург: Типография А.С. Суворина, 1903. – 62 с.
4. Загорнов, А.А. Цензура в Беларуси: законодательство и практика в первой половине XIX века / А.А. Загорнов. – Брест: БрГУ, 2006. – 118 с.
5. О возмущении произошедшем в Варшаве. // Полное собрание Законов Российской империи. Собрание второе / С 1825 по 1881 гг. СПб.: Типография II Собственной ЕИВ канцелярии, 1840–1884. –Т. 5. – № 4183.
6. О вступлении действующей армии в пределы Царства Польского, для усмирения мятежников // Полное собрание Законов Российской империи. Собрание второе / С 1825 по 1881 гг. СПб.: Типография II Собственной ЕИВ канцелярии, 1840–1884. – Т. 6. – № 4285
7. НГАБ. – Ф. 1297. – Воп. 1. – Арк. 3 адв. – 4.
8. Рейтблат А.И. Русские писатели и III Отделение (1826–1855). // Журнальный зал. [Электронные ресурсы]. – 2012. – Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/nlo/1999/40/reitbl.html>. Дата доступа: 22.10.2012.
9. Kuryer Litewski. (dadatak nadzwyczajny). – 10.01.1831 r.
10. Kuryer Litewski. (dadatak nadzwyczajny). – 30.01. 1831 r.
11. Kuryer Litewski. (dadatak nadzwyczajny) – 3.03.1831 r.
12. Kuryer Litewski. – № 4. – 9.01.1831 r.
13. Kuryer Litewski. – №6. – 14.01. 1831 r.
14. Kuryer Litewski. – № 9. – 20.01.1831 r.
15. Kuryer Litewski. – № 16. – 6.02.1831 r.
16. Kuryer Litewski. – №17. – 9.02.1831 r.
17. Kuryer Litewski. – №21. – 18.02.1831 r.
18. Kuryer Litewski – № 23. – 23.02.1831 r.
19. Kuryer Litewski. – № 28. – 6.02.1831 r.
20. Kuryer Litewski. – № 53. – 4.05.1831 r.
21. Kuryer Litewski. – № 61. – 18.05.1831 r.
22. Kuryer Litewski. – №64. – 25.05.1831 r.
23. Kuryer Litewski. – №65 – 27.05.1831 r.
24. Kuryer Litewski. – № 67. – 1.06.1831 r.
25. Kuryer Litewski. – № 68. – 3.06.1831 r.
26. Kuryer Litewski. – № 72 – 12.06.1831 r.
27. Kuryer Litewski. – № 73. – 15.06.1831 r.
28. Kuryer Litewski. – № 75. – 19.06.1831 r.
29. Od Napoleona do Stalina: studia z dziejów XIX i XX wieku / pod red. Teresy Kulak. – Toruń, Adam Marszałek, 2007. – 310 s.